

INDIVIDUAL O'RGANISH VA MUSTAQIL VAZIFALARNI BAJARISHNING O'RNI

Raxmanberdiyeva Karima Saydanovna

Alfraganus universiteti xorijiy tillar kafedrası dotsenti PhD,

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yakka tartibda o'rganish va mustaqil vazifalarni bajarishning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda ahamiyati tahlil qilinadi. Yakka tartibda o'rganish o'quvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish, bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mustaqil vazifalarni bajarish o'quvchilarning mas'uliyat hissini oshirib, ularning ta'lim jarayonidagi faolligini kuchaytiradi.*

Mustaqil ta'limni samarali tashkil etish metodlaridan biri sifatida HAITI metodi alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu metod nomi ta'lim jarayonida amalga oshiriladigan bosqichlarning bosh harflari asosida shakllangan. Dastlab auditoriyada (Im Hörsaal) vazifalar taqdim etiladi, so'ng talabalar ularni yakka tartibda (Alleine) o'rganadilar. Keyingi bosqichda o'zlashtirilgan material yoki yechimi topilishi lozim bo'lgan masalalar guruh (Im Team) a'zolari bilan muhokama qilinadi va muammolar tahlil etiladi. Nihoyat, keyingi mashg'ulotda (In der nächsten Übung) yuzaga kelgan tushunmovchiliklar va yechilmagan masalalar o'qituvchi tomonidan izohlanadi va bartaraf etiladi. Ushbu metodni qo'llash jarayonida talabalar 3–6 kishidan iborat kichik guruhlariga bo'linadi va har bir guruh o'z axborotchisini saylaydi. Axborotchi o'qituvchi va guruh a'zolari o'rtasida aloqa va muvofiqlashtirish vazifasini bajaradi.

Kalit so'zlar: *yakka tartibda o'rganish, mustaqil vazifa, o'quv jarayoni, mustaqil fikrlash, bilimlarni mustahkamlash, HAITI metodi*

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish hamda raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish, talabalarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshirish va ularning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, yakka tartibda o'rganish va mustaqil vazifa bajarish ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Yakka tartibda o'rganish talabaning individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda bilimlarni egallash jarayonini tashkil etishga xizmat qiladi. Mustaqil vazifa bajarish esa talabalarda mas'uliyat, o'zini o'zi nazorat qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, muammolarni mustaqil hal etish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi. Ayniqsa, chet tillarini o'rganish jarayonida yakka

tartibda o'rganish va mustaqil topshiriqlar talabaniing til ko'nikmalarini chuqurlashtirish va mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Yakka tartibda o'rganish ta'lim jarayonida har bir talabaniing individual o'rganish sur'ati, bilim darajasi va psixologik xususiyatlarini inobatga olish imkonini beradi. Bunda talaba o'quv materialini o'zlashtirish jarayonida o'ziga qulay bo'lgan usul va strategiyalarni tanlaydi, bu esa bilimlarni yanada puxta egallashga yordam beradi. Yakka tartibda o'rganish talabaniing bilimga bo'lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va uni ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi.

Shuningdek, yakka tartibda o'rganish talabalarda o'z-o'zini boshqarish, rejalashtirish va vaqtni to'g'ri taqsimlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Talaba o'z oldiga aniq maqsad qo'yib, unga erishish yo'llarini mustaqil ravishda belgilaydi. Bu esa nafaqat ta'lim jarayonida, balki kelajak kasbiy faoliyatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Mustaqil vazifa bajarish talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lashga xizmat qiladi. Bunday vazifalar orqali talaba o'rganilgan materialni tahlil qiladi, umumlashtiradi va real vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Mustaqil vazifalar talabaniing mantiqiy fikrlashini, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Chet tillarini o'rganishda mustaqil vazifalar, jumladan matnlar bilan ishlash, lug'at boyligini oshirish, yozma va og'zaki mashqlarni bajarish, tinglab tushunish bo'yicha topshiriqlar muhim o'rin tutadi. Bu jarayonda talaba til materialini mustaqil o'zlashtirib, o'z bilimlarini doimiy ravishda mustahkamlab boradi. Shuningdek, mustaqil vazifalar talabaniing o'z bilimini baholash va kamchiliklarini aniqlashiga imkon yaratadi.

Yakka tartibda o'rganish va mustaqil vazifa bajarish bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonida bir-birini to'ldiradi. Yakka tartibda o'rganish orqali talaba bilimlarni individual tarzda egallasa, mustaqil vazifalar orqali ushbu bilimlarni amaliyotda sinab ko'radi. Ushbu jarayonlar uyg'unligi talabalarda bilim, ko'nikma va malakalarning barqaror shakllanishiga olib keladi.

ThinkPair-Share metodi hamkorlikda o'qib-o'rganish metodlaridan biri bo'lib, tuzilish jihatidan uch bosqichni qamrab oladi. Ushbu metod asosida o'qishni tashkil qilish davomida talabalar mustaqil o'qib o'rganishdan boshlaydilar va bu bosqichda ular berilgan mavzu va topshiriqlarni mustaqil, yakka tartibda o'rganib chiqishlari lozim bo'ladi. O'rganilgan mavzu va topshiriqlar keyingi bosqichlarda boshqa talabalar va guruh a'zolariga tushuntiriladi. Muhimi talabalar alohida bosqichlarda mavzular va topshiriqlar ustida mustaqil ishlay olishlari kerak, shunda ular hamkorlikda o'rganish bosqichida bu mavzularni boshqa talabalarga tushuntirishlari yoki kursdoshlari bilan berilgan mavzular bo'yicha fikr almashishlarining imkoni bo'ladi. Think-Pair-Share ingliz tilidan tarjima qilinganda think ya'ni o'ylash, fikr yuritish, pair esa juft, ya'ni talabaniing u bilan birga muhokama qiladigan sherigi va

share bo'lishmoq so'zlaridan tashkil topgan. Ushbu metod yordamida unchalik keng qamrovli bo'lmagan va hatto murakkab mavzularni ishlab chiqish mumkin. Ushbu metod yordamida o'qib o'rganish ayniqsa, guruhda ishlash qobiliyatini rivojlantirishga va bilimlarni yaxshiroq egallashga ko'mak beradi.

Think-Pair-Share metodining **birinchi bosqichida** har bir talaba berilgan vazifani o'zi alohida o'rganib chiqadi (Think).

Ikkinchi bosqichda u o'rgangan bilimlarini boshqa bir talaba bilan o'rtoqlashadi (Pair).

Uchinchi bosqichda barcha olingan bilimlar va g'oyalar guruhning barcha a'zolari bilan muhokama qilinadi (Share).

Ushbu uch bosqich quyidagicha tashkil qilinadi:

1. Fikr yuritish ya'ni think bosqichida talabalarga vazifa beriladi. Bu matn, diagramma, grafikni tasvirlash yoki kerakli xulosalarni yozishga asoslangan vazifalar bo'lishi mumkin.

2. Navbatdagi bosqichda ular qilgan ishlarini va xulosa va natijalarini biror kursdoshiga tushuntirib, uni 5-10 minut davomida muhokama qilishlari kerak bo'ladi. Pair bosqichida talabalar ikki kishidan iborat guruhlarda ishlaydilar va natijalarni muhokama qiladilar: Bunda birinchi talaba ikkinchi talabaga tushuntiradi va ikkinchi talaba aytilgan fikrlarni qayd etib boradi. Keyin xuddi shu tarzda takrorlanadi: ikkinchi talaba fikrlarini bayon qiladi, birinchi talaba esa yozib oladi. 5-10 minut davomida talabalar nafaqat o'zlarining fikr va mulohazalari balki sherigining ham xulosalari bilan yaxshi tanishib chiqqan bo'lishlari, hatto uni taqdim qila olishlari lozim bo'ladi.

Share bosqichida barcha xulosa va natijalar butun guruhga taqdim qilinadi. Olingan natijalar asosida guruhlarda plakat, taqdimot yoki ma'ruzalar tayyorlanadi. Ushbu metod kichik guruhlarda tayyorlangan taqdimot va ma'ruzalarni auditoriyada muhokama qilish bilan yakunlanadi.

Ushbu metodlar talabani faqatgina individual ishlashi bilan cheklanib qolmasligi, guruhda ishlash qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish maqsadida qo'llaniladi. Yuqorida qayd etilgan metodlarning yana bir afzalliklaridan biri unda o'qituvchi faqatgina bilim berish bilan chegaralanib qolmay, talabani ham mustaqil o'qib o'rganishga undaydi, mustaqil ta'limni tashkil qiladi va o'zi kuzatuvchi vazifasini bajaradi. Bu esa talabada erkin fikrlash, o'zini yanada rivojlantirish, qobiliyatlarini namoyon qilish, kreativ bo'lish va o'zi o'rgangan bilimlarni o'rgatish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Tadqiqot doirasida ingliz tili mashg'ulotlarini loyihalashda I.Yu.Shexter usuli o'rganildi. Uning asosida til o'rganish jarayonida tahsil oluvchining til o'rganish shart-sharoitlarini tashkil qilish va til materialiga chuqur kirib borishga asoslanadi. Chunki til aslida turli qonun qoidalar majmuasi ema, balki insonning to'g'ridan to'g'ri mulovot olib borish layoqati sanaladi. Shuning uchun metodda turli grammatik qonun

qoidalar yodlanmaydi, chet tili soʻzlari xotiraga olinmaydi, uning oʻrniga tilda muloqot qilish layoqati rivojlantiriladi. Mazkur jarayonda xatolar qilishga yoʻl qoʻyiladi. Til oʻrganish muhitini yuzaga keltirish uchush “rolli oʻyinlar” usuli keng qoʻllaniladi. Turli mavzular tanladi va mazkur mavzular doirasida leksik qatlamlar, soʻz boyligi, jumlar qurilishi mashqlar qilinadi. Qilingan mashqlar insonning xotirasi osti qatlamida saqlanib qoladi. Improvizatsiyaga keng yoʻl beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Фадеева Н.Б. Самостоятельная работа учащихся 6-7 классов на уроках иностранного языка при овладении устной (монологической) речью: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. - Л., 1987
2. Лозовская Г.А. Организация самостоятельных работ студентов младших курсов вуза: Дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук. - Новочеркасск, 1975. - 197с.
3. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность школьников в обучении. - М., 1980. - 240с. 109. познавательная, 146-б.
4. Белкин Е.Л. Основы педагогики высшей школы. Учеб.пособие. - М.: Педагогика, 1987 - 124с
5. Рашидов Х.Ф. Теоретико-методологические и социально педагогические основы развития среднего специального, профессионального образования в Узбекистане (на материалах реализации национальной программы по подготовке кадров). Дисс. ... докт. пед.наук. – Т., 2005. – С.311.
6. Белкин Е.Л. Основы педагогики высшей школы. Учеб.пособие. - М.: Педагогика, 1987 - 124с..